Д73

3928-п

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

ДРЕБНІЦЬКА Катерина Миколаївна

УДК 141.2: 37.013

ФІЛОСОФІЯ МОВНОЇ СТРАТЕГІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ

Спеціальність 09.00.10 – філософія освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2015

11719
НБ НПУ ім. М.П.Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор філософських наук, професор **Скубашевська Ольга Станіславівна,** Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, професор кафедри філософії мови, порівняльного мовознавства та перекладу.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор **Ашиток Надія Іванівна,** Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, професор кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти;

кандидат філософських наук **Антіпова Ольга Петрівна,** Національна академія внутрішніх справ МВС України, старший науковий співробітник групи підготовки науково-методичних видань редакційно-видавничого центру.

Захист відбудеться 31 березня 2015 року о 12^{00} годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.16 Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 27 лютого 2015 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради О.П. Кивлюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження процесу модернізації мовної стратегії у вітчизняній освіті зумовлена потребами становлення української державності, однією з важливих умов якої є впровадження української мови в усі сфери суспільного життя, у тому числі в освітню. Українська мова лише тоді зможе повноцінно виконувати роль державної, коли стане основною мовою в системі вищої школи та шкільництва. Тому й не дивно, що однією з головних проблем вітчизняної освіти, які потребують нагального вирішення, є удосконалення мовної підготовки майбутніх учителів, спрямованої на опанування ними державної мови.

Здобуття Україною незалежності та законодавче закріплення за українською мовою статусу державної мови сприяло довгоочікуваному відновленню історичної справедливості щодо захисту прав українців. У плані цього відновлення вітчизняна освіта є стратегічним ресурсом для створення передумов повноцінного функціонування української мови як державної.

Сучасну мовну ситуацію України характеризує конфлікт між двома літературними мовами – українською та російською. Головною причиною такого становища української мови є те, що в царській Росії, а потім СРСР протягом тривалого часу відкрито забороняли українську мову в суспільному вжитку, повною мірою не допускаючи її до систем освіти і державного апарату, науки та церкви тощо. Така агресивна, наступальна мовна політика негативно позначалася не лише на українській мові, а й українстві загалом.

Серед найбільш актуальних, невідкладних і комплексних завдань модернізації сучасної освіти чільне місце відведено вдосконаленню мовних стратегій, адже саме від мови, рівня та якості володіння рідною та іноземними мовами залежить не лише обсяг і спрямованість інформації, яку може отримати учень чи студент, а й філософська спрямованість навчально-виховного процесу. На жаль, у сучасній системі філософсько-педагогічних досліджень ця проблема висвітлена недостатньо.

Актуальність і невідкладність дослідження філософської рефлексії мовної стратегії у системі освіти зумовлені гострими дискусіями в українському суспільстві про мовні проблеми. І хоча здебільшого ці дискусії мають політичну спрямованість, не можна не помітити, що люди прагнуть захистити свої громадянські права -- навчати дітей мовою батьків, спілкуватися мовою, традиційно поширеною в регіоні проживання й водночас здатною забезпечити вихід на загальнодержавний, європейський та світовий рівні. Осмислення цих прагнень людей у дослідженні сприятиме пошуку оптимальної моделі співіснування мов у системі державної політики й освіті нашої країни.

Як предмет філософії освіти «мова» утвердилася порівняно недавно. Піонером у її постановці та дослідженні вважається видатний представник німецької класичної гуманістичної традиції, філософ і філолог Вільгельм фон Гумбольт (1767 – 1835 рр.). Його вчення про мову як безперервний творчий процес, «орган, що формує думку» та «вираження індивідуального світу народу» багато в чому й нині слугує методологічною підвалиною опанування

цією непростою для дослідження проблемою. Вагомий внесок у розробку означеної проблеми зробив відомий український мовознавець Олександр Потебня (1835 – 1891 рр.). Його теорія слова й образу, безсумнівно, належить до засадничих під час вивчення мовної проблематики на сучасному етапі.

Ступінь розробленості теми дослідження. Серед сучасних зарубіжних авторів, які тією чи іншою мірою торкалися мовних питань, слід назвати імена таких дослідників, як Р. Барт, Й. Вайсгергер, М. Вебер, А. Вежбицька, Л. Вітгенштейн, Ж. Дельоз, Г. Кларк, Е. Кассірер, Т. Карлсон, М. Ласло-Куцюк, Е. Ліч, С. Левінсон, П. Рікер, Т. Парсонс, Ф. Соссюр, Ч. Філлемор, В. Хеллер, Н. Хомський, Ю. Шевельов, Т. Шибутані та ін.

Помітний внесок у дослідження мовних проблем з позиції їх філософського осмислення зробили представники німецького мовознавства XIX століття, зокрема автори концепцій «відкриття» (Й. Гердер), «перший апостол» (Х. Штайнталь), «чиста архітектоніка» (В. Вундт), «інструментальність мовного мислення» (К. Фосслер), «принцип мовної відносності» (Е. Сепіра) та ін.

У вітчизняному філософському і мовознавчому полі до цієї проблеми зверталися свого часу такі видатні дослідники, як Г. Ващенко, Б. Грінченко, М. Драгоманов, І. Огієнко, І. Франко, М. Шлемкевич та ін.

У сучасній філософський традиції мовну проблематику досліджували такі науковці, як В. Андрущенко, Н. Бориско, Ю. Бромлей, В. Жирмудський, К. Жоль, О. Кагановський, В. Кононенко, С. Кримський, М. Кудрявцев, А. Леонтьєв, Ю. Лотман, В. Маслова, А. Мамонтов, Ю. Мартиненко, І. Милославський, С. Ніколаєва, С. Павличко, М. Попович, О. Романовський, Ю. Романовська, Н. Ашиток, О. Скубашевська, О. Старикова, О. Стеріополо, В. Сімович, О. Радченко, О. Антіпова, О. Ткаченко та ін.

Водночас, незважаючи на чималий спектр досліджень, вивчення проблеми філософської рефлексії засвоєння мови людиною, особливо в системі освіти, не можна вважати завершеним. Існує низка дотичних до зазначеної проблеми питань, які потребують докладного вивчення. Серед них: теоретико-методологічні засади вивчення мови (уточнення поняття «мовна картина світу», місце та роль у ній української мови; державна мова як інструмент відродження культури та формування національної свідомості особистості; державна мова і національна безпека тощо). Потребує додаткової інтерпретації поняття «державна мова» в українському суспільстві та значення її застосування в системі освіти; виявлення суперечностей (економічних, політичних, педагогічних та ін.), що супроводжують упровадження державної мови у систему освіти України; дослідження особливостей формування мовних стратегій для різних вікових категорій населення (дітей, учнів, дорослих). На особливу увагу заслуговує проблема пошуку та впровадження нової парадигми мовної стратегії розвитку сучасної освіти, її обумовленості зовнішніми (глобалізація та інформаційна революція) і внутрішніми (становлення держави, упровадження ринкових та демократичних відносин, відродження культури тощо) викликами сучасної цивілізації. Крім цього, актуальним є також завдання модернізації мовної підготовки майбутніх педагогів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Загальний напрям дисертаційної роботи пов'язаний із темою дослідження кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова «Філософські засади єдності гуманітарних, природничих і технічних завдань в освіті сучасного вчителя» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 27 жовтня 2006 р. № 732 та рішенням Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова від 22 грудня 2006 р., протокол № 5). Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 6 від 25 січня 2012 р.).

Мета дослідження полягає в системному вивченні мовної стратегії вітчизняної освіти.

Досягнення поставленої мети потребує вирішення таких **дослідницьких завдань:**

– обґрунтувати методологічні підходи до дослідження мови та мовної картини світу в сучасному філософсько-освітньому дискурсі;

– проаналізувати роль мови у системі освіти, культури, національної свідомості та національної безпеки;

– дослідити концепт «мовна стратегія» як відповідь на виклики глобалізованого світу;

– окреслити суперечності мовної стратегії освіти дорослих;

– дослідити становлення нової парадигми мовної стратегії розвитку сучасної освіти;

– проаналізувати обставини (соціокультурні, економічні, політичні), що визначають якість мовної підготовки у межах вітчизняної освіти;

– дослідити витоки та сучасний стан мовної підготовки майбутніх педагогів в Україні;

– обґрунтувати принципи модернізації мовної підготовки майбутніх педагогів в умовах нової освітньої парадигми.

Об'єкт дослідження – мовна стратегія вітчизняної освіти.

Предметом дослідження є філософська парадигма розвитку мовної стратегії вітчизняної освіти.

Методологічну основу дослідження становить комплекс методів, наукових підходів, методологічних прийомів, принципів і технік наукового пізнання в сучасній філософії освіти. Для філософського осмислення мовних стратегій вітчизняної освіти застосовано комплексний, системний, цивілізаційний, функціональний, синергетичний, аксіологічний, герменевтичний, компаративний підходи. Дисертаційне дослідження здійснене на основі принципів науковості, об'єктивності, історизму, системності, розвитку, плюралізму єдності теорії та практики, наукового сходження від абстрактного до конкретного.

Обґрунтованість положень щодо сучасних мовних стратегій освіти, якості та модернізації мовної підготовки в Україні забезпечувалась використанням загальнофілософських, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Логіко-аналітичні методи (дедукції та індукції), умовиводи за аналогією чи

об'єктивними закономірностями, поєднання методів аналізу та синтезу, абстрагування, узагальнення, порівняння дали змогу розкрити особливості нової парадигми мовної стратегії розвитку сучасної освіти. Суперечності мовних стратегій освіти дорослих проаналізовано на основі базових принципів діалектики.

Достатній ступінь обґрунтованості положень роботи також забезпечувалась широкою джерельною базою теоретичного та емпіричного характеру.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що в ній досліджено феномен мовних стратегій у контексті сучасного філософсько-освітнього дискурсу, розглянута філософія нової парадигми мовної стратегії вітчизняної освіти як відповідь на виклики глобалізаційних та інформаційних трансформацій.

Новизна віддзеркалена в наступних **наукових положеннях, що виносяться на захист:**

вперше:

– у вітчизняній філософії освіти визначено концепт «мовна стратегія» як систему засобів, методів, технологій, форм освіти та підходів до навчального процесу, спрямованих на вільне володіння рідною та кількома іноземними мовами. Концепт мовної стратегії розгортається як відповідь на суперечність між прагненням до все більшого зближення між народами, з одного боку, та їхнім бажанням зберегти свою етнокультурну самобутність, з іншого;

– комплексно досліджено становлення нової парадигми мовної стратегії розвитку сучасної освіти. Запропонована парадигма трактується у контексті «ведення діалогу зі світом», головною метою якого є пізнання українцями культури інших народів та народів світу української культури. Водночас у дослідженні бралося до уваги, що означені процеси нерідко супроводжуються загостренням міжнаціональних протиріч, конфліктом культур, нетерпимістю до представників іншої нації;

удосконалено:

– методологічні підходи до дослідження мови та мовної картини світу в сучасному філософсько-освітньому дискурсі. З'ясовано, що цим питанням приділяли увагу багато дослідників – мовознавців, культурологів, політологів, соціологів, істориків, філософів. Виділено два основних напрями у вивченні питання мови у зазначеному дискурсі: філософський та культурологічний;

– роль мови у системі освіти, культури, національної свідомості та національної безпеки. Проаналізовано особливості мовної картини світу, місце та роль у ній української мови як інструменту розвитку освіти, відродження культури та формування національної свідомості особистості. Доведено, що національна свідомість безпосередньо пов'язана із мовою. Мова є духовною діяльністю народу, його ціннісним генотипом. Національна безпека багато в чому залежить від мовної ситуації в Українській державі, адже єдність у ній ґрунтується на громадянській ідентичності та культурній цілісності, в основі яких лежить українська мова;

– суперечності мовної стратегії освіти дорослих. Розробляючи зміст мовної освітньої стратегії для дорослого населення, варто враховувати, що мова є

своєрідним матеріалом для вивчення розвитку думки. Рівень граматичних умінь і навичок свідчить про певний розвиток інтелекту та мовлення особистості;

– принципи модернізації мовної підготовки майбутніх педагогів у контексті нової освітньої парадигми. Упровадження в педагогічну практику цієї парадигми відбувається шляхом реалізації системи науково-методичних та організаційних заходів, які покликані забезпечити використання здобутого досвіду в масовій педагогічній практиці. Для впровадження цього досвіду слід мати науково обґрунтовані рекомендації. Складовими зазначеної парадигми є: нові цінності освіти, теоретичні установки гуманної педагогіки, особистісно орієнтовані методи навчання та виховання. Впровадження цієї парадигми можливе за умови належної мовної підготовки майбутніх учителів, оскільки мова є однією з найважливіших детермінант особистісного і професійного становлення людини;

отримали подальший розвиток положення про:

– обставини (соціокультурні, економічні, політичні), що визначають якість мовної підготовки. Доведена обумовленість формування та впровадження нової парадигми зовнішніми (глобалізацією та інформаційною революцією) і внутрішніми (становленням держави, упровадженням ринкових та демократичних відносин, відродженням культури тощо) викликами розвитку сучасної цивілізації;

– гуманістичний потенціал української мови та культури як основу формування світогляду та ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів. Зазначений потенціал можна реалізувати за умови опори на високу культуру, технологію й техніку мовлення, які фахівці опановують у процесі мовного самовдосконалення. Хоч би яким досконалим був зміст навчального матеріалу і багатим світ почуттів, репрезентація цього змісту та емоцій буде неминуче викривленою, якщо педагог не володіє технологією і технікою мовлення;

– необхідність вивчення державної, рідної та іноземної (англійської) мови. Доведено, що від вибору мов, рівня і якості володіння державною, рідною та іноземними мовами залежить не лише обсяг і спрямованість отриманої інформації, а й загальна філософська спрямованість навчально-виховного процесу.

Теоретичне та практичне значення дисертації полягає в тому, що в ньому вперше у вітчизняній літературі впроваджена і проаналізована філософська парадигма мовної стратегії розвитку сучасної вітчизняної освіти. Вибудовано сучасну мовну картину світу, визначено місце та роль у ній мови як інструменту відродження культури та формування національної свідомості особистості у контексті зазначеної парадигми.

У дисертації вивчено суперечності (економічні, політичні, педагогічні тощо), що супроводжують упровадження державної мови у систему освіти України, а також особливості формування мовних стратегій для різних вікових категорій населення (дітей і дорослих). У дослідженні визначаються також напрями модернізації мовної підготовки майбутніх педагогів.

Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані при

формуванні сучасної освітньої політики держави, зокрема, визначення місця і ролі в ній мовної стратегії, а також у навчально-виховному процесі. На основі цих матеріалів можуть бути побудовані спеціальні курси «Філософська рефлексія гуманітарної освіти», «Філософія мови», рекомендовані для студентів філософських, культурологічних та філологічних спеціальностей.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є результатом самостійної наукової роботи здобувача. Висновки і положення наукової новизни отримані особисто автором.

Апробація результатів дисертації. Дисертація має високий рівень науково-практичної апробації; вона частково та повністю доповідалась на конференціях різного рівня і була рекомендована до розгляду та захисту в спеціалізованій раді на засіданні кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, на Днях науки університету, більш як на 10 наукових конференціях, семінарах у тому числі й міжнародних, серед яких: Звітна науково-практична конференція викладачів, аспірантів та докторантів (5 – 6 лютого 2013 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Ціннісні орієнтації та світоглядні позиції людини у контексті сьогодення: VIII Шинкаруківські читання» (18 червня 2013 р.); Всеукраїнський науково-методичний семінар «Інноваційні технології в дошкільній освіті: дитина в комп'ютерно-ігровому середовищі» (18 квітня 2013 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених за участі іноземних учасників «Соціально-економічний розвиток держав: досвід та перспективи (17 травня 2013 р.); Дев'яті юридичні читання «Політико-правова реформа в Україні: історія, сучасність, перспективи», Міжнародна наукова конференція (24 – 25 травня 2013 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Суспільно-політичні та соціокультурні процеси в Україні і в світі» (31 травня – 1 червня 2013 р.).

Публікації. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження відображено у 5 одноосібних публікаціях, з них: 4 наукові статті у виданнях, які визначені Міністерством освіти і науки України як фахові з філософії, 1 стаття була опублікована в зарубіжному науковому виданні.

Структура та обсяг дисертації. Відповідно до мети та завдань дослідження робота складається зі вступу, чотирьох розділів (поділених на підрозділи), висновків до розділів, загальних висновків та списку використаних джерел (207 позицій). Загальний обсяг дисертації – 221 сторінки, основна частина дисертації – 199 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність дослідження, розкривається стан розробки проблеми мовних стратегій у науковій літературі, визначаються мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження та зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, наведені положення наукової новизни, теоретична та практична цінність отриманих результатів, описується структура й обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні засади дослідження мовних стратегій освіти» – розкрито сутність базових понять дослідження, проаналізовано різні виміри проблеми формування мови та мовної картини світу, у тому числі у межах освіти, та визначено методологічний інструментарій роботи.

Підрозділ 1.1. «Феномен мови та мовної картини світу в сучасному науковому дискурсі» присвячений концептуалізації ключових понять дисертації.

Мова є ключовою умовою існування і розвитку людського соціуму. Вона є елементом духовної культури, а тому неможливо уявити мову у відриві від освіти – сфери передачі, освоєння і переробки знань, соціального досвіду. Мова є не лише елементом культури суспільства та репрезентантом духовного розвитку людини, а й невід'ємною частиною освіти.

Мовна картина світу – це властива для кожної мови система категорій, яка використовується носіями мови під час сприйняття, класифікації та інтерпретації навколишньої реальності. Вивчаючи мовну картину світу певного народу, можна ліпше зрозуміти особливості його мови, культури, освіти, ментальності. Засвоєння самобутньої мовної картини народу через його мову, зрештою, робить можливою міжкультурну комунікацію.

Можна виділити два основних підходи до вивчення мовної проблематики: філософський та культурологічний. Філософське дослідження мови сягає ще часів Античності, а культурологічне – бере початок з середини XIX століття. Ці підходи об'єднує розуміння того, що мова є не лише «прозорим» явищем, здатним відображати світ або його завуальовувати, але й смисловим і культурним геном з неповторною сутністю.

На сучасному етапі прогрес комп'ютерної техніки та інформаційних технологій, обумовлений переходом до постіндустріального суспільства, істотною мірою спричинений розвитком природних та штучних мов. У свою чергу, розвиток мов залежить від глобальних та інформаційних трансформацій, які ми спостерігаємо. Ця обставина з новою силою актуалізує вирішення проблем відношення мови до навколишнього світу, активної ролі мови в дискурсивному мисленні, світогляді та створенні картини світу, у тому числі засобами системі освіти.

Підрозділ 1.2. «Мова в системі освіти, культури, національної свідомості та національної безпеки» присвячений системному аналізу зв'язків мови з культурою і мисленням, з одного боку, та державою, освітою і суспільством, з іншого.

Співвідношення мови, освіти, національної свідомості і національної безпеки – питання непросте та багатоаспектне. Мова є органічною частиною культури освіти, яка є сутнісним компонентом національної свідомості, що в свою чергу забезпечує національну безпеку.

Державна мова, яка закріплена традицією або законодавством, є гарантом розвитку нації та її безпеки, адже вона має на меті сприяння цілісності суспільства. Ця мова є засобом передачі змісту законів, ідеології і науки для всіх національностей (народів), які проживають у державі.

Для мови властива багатофункціональність. Мова здатна бути засобом не лише трансляції, а й внутрішньої структуризації будь-яких повідомлень, усіх знань про людину, мислення і світ. А мовна картина світу – це не просто знання про реальність, яке виражається у лексиці, фразеології, граматиці, це відображена мовними засобами ієрархія цінностей того чи іншого народу. Мова є репрезентантом культури, а тому ступінь взаємопроникнення наукових знань і повсякденних уявлень, відбитих у мові, свідчить про цивілізаційну зрілість народу чи нації. Саме завдяки цим особливостям мови існує можливість вивчати нації через мови і навпаки. Сучасні мовні дослідження важко уявити без урахування національних особливостей бачення світу представниками різних народів. Відображення того чи іншого національного характеру в мові як «дзеркалі» сприяє створенню неповторних мовних картин світу.

У другому розділі – «Розвиток сучасних мовних стратегій України» – досліджується концепт «мовна стратегія» як відповідь на виклики глобалізованого світу та розглядаються суперечності мовної стратегії освіти дорослих.

Підрозділ 2.1. «Концепт «мовна стратегія» як відповідь на виклики глобалізованого світу» присвячений аналізу практики викладання мовних дисциплін у ВНЗ України. Вивчення мови забезпечується соціокультурними знаннями й усвідомленням міжкультурних (полікультурних) зв'язків, що лежать в основі плюрилінгвізму, який передбачає збільшення комунікативного діапазону від рівня побутового мовлення до мови спільноти у широкому сенсі і далі – до мов інших народів у процесі набуття індивідуального мовного досвіду кожним представником цих спільнот.

Плюрилінгвальний підхід сприяє формуванню комунікативної компетенції, у межах якої мовні знання і позамовний досвід взаємодіють, що сприяє формуванню реальної, а не штучної багатомовності.

Крім послідовності і систематичності, до особливостей формування комунікативної компетенції учнів, на нашу думку, належить необхідність поєднувати загальні цілі вивчення української мови з доцільними способами їх досягнення, що є одним із шляхів реалізації загальнопедагогічного принципу єдності змісту та форми навчання. Високий рівень володіння українською мовою виявляються в умінні педагога здійснювати ефективний виклад навчального матеріалу на основі врахування індивідуальних психологічних особливостей учнів.

Гострою проблемою в аспекті реалізації мовної стратегії у національному освітньому просторі України залишається можливість використання російської мови у навчальному процесі. Дослідники наголошують: використання кількох мов у практиці освітнього процесу не означає, що одна з них обов'язково має витіснити іншу (відповідно до моделі взаємопригнічувальної конкуренції).

Надання переваги учнями та студентами вивченню іноземних мов над державною мовою має долатися, передусім, як послідовною підтримкою національно-культурних традицій з боку держави, так і цілеспрямованою політикою щодо ефективного застосування вітчизняного інтелектуального потенціалу – створенням нових робочих місць, забезпеченням гідних умов

праці. Такий підхід має забезпечити успішні перспективи мовної стратегії у національному просторі освіти України та уможливить уникнення протистояння між представниками різних етносів у державі. Ескалація ж вирішення мовного питання, що здійснюється деякими екстремістськими політичними силами, є згубною, передусім, через пропоновані ними антидемократичні методи, які здатні лише посилити громадянські конфлікти у сучасній Україні.

У підрозділі 2.2. «Суперечності мовної стратегії розвитку освіти дорослих» висвітлюються особливості мовної стратегії для дорослого населення, вибір та якість упровадження якої свідчить про розвиток освіти. Це пов'язано, зокрема, з тим, що рівень мовних умінь і навичок відображає певний розвиток інтелекту, пам'яті, уваги та уяви особистості. Конкретна стратегія спілкування залежить від самооцінки особистості, що відображається у змісті її мовлення. Втілюючи цю стратегію у життя, людина репрезентує свої розумові здібності та рівень інтелектуального розвитку для інших.

На сучасному етапі вагомого значення в системі української освіти набувають «світові мови». Йдеться, передусім, про стрімке поширення англійської мови, причина якого зумовлена, на нашу думку, глобальними викликами сьогодення. Пошук адекватної відповіді на ці виклики перебуває в площині сучасної мовної стратегії національного освітнього простору. Англійська мова з Великобританії, США та інших англомовних країн нині переміщується до держав, у яких вона є іноземною. Дана ситуація знаменує поширення англійської мови серед осіб, які потребують міжнародної комунікації і визнають за англійською мовою право здійснювати функцію посередника у цьому процесі. Щоправда, подібне визнання можна вважати вимушеним, оскільки для більшості суб'єктів відсутня багатомовність, яка могла б забезпечувати спілкування цих осіб рідною мовою.

Ефективна реалізація завдань щодо навчання іноземних мов передбачає дотримання науково обґрунтованих принципів, методик, підходів, що відповідають ціннісним основам нової освітньої парадигми. У межах цієї парадигми навчання іноземної мови має орієнтуватися на формування іншомовної комунікативної компетентності.

Стратегічний вектор розвитку даної парадигми пов'язаний із потребою самоідентифікації українців і передбачає розширення сфери вживання державної (української) мови у структурі освітньої політики та системі українського державотворення.

У **третьому розділі – «Нова парадигма філософії мови в стратегії розвитку сучасної вітчизняної освіти»** – досліджується становлення нової парадигми мовної стратегії розвитку сучасної освіти та ґрунтовно аналізуються обставини (соціокультурні, економічні, політичні), що визначають якість мовної підготовки в Україні.

Підрозділ 3.1. «Становлення нової філософської парадигми мовної стратегії розвитку освіти в Україні» зосереджує увагу на процесах глобалізації та інформаційної революції, що є зовнішніми чинниками становлення нової стратегії розвитку вітчизняної освіти..

Загалом глобалізація, за оцінками багатьох сучасних дослідників, принципово змінює мовну ситуацію в світі. Безпосереднім наслідком глобалізації стають суттєві зміни у мовній ситуації не лише в глобальному масштабі, а й на рівні окремих національних держав. Важливим зовнішнім чинником розвитку мовних процесів у наш час стає інформаційна революція. Зовнішні чинники становлення нової філософської парадигми мовної стратегії розвитку сучасної освіти доповнюються внутрішніми викликами, що постали перед українською державою та нацією наприкінці XX – початку XXI століть. Передусім це розбудова української держави, формування української політичної нації, впровадження ринкових і демократичних відносин, відродження національної культури, історичної пам'яті, що безпосередньо пов'язані з розвитком мови.

В умовах глобалізації та становлення інформаційного суспільства, з одного боку, та розбудови української держави, формування української політичної нації, відродження національної культури, з іншого, актуалізується проблематика співвідношення української мови та інших мов. Нова філософська парадигма мовної стратегії розвитку сучасної освіти має сприяти розв'язанню означених протиріч. Зокрема, значна роль у врегулюванні мовних конфліктів, гармонізації мовних процесів у сучасному світі належить освіті. Особливої уваги у контексті становлення нової парадигми у сучасному українському суспільстві заслуговує потреба «ведення діалогу зі світом» і пов'язане з цим вивчення іноземної, насамперед, англійської мови, адже в сучасному глобалізованому та інформатизованому світі поширилася міжкультурна комунікація, з'явилися її нові форми, що базуються на новітніх інформаційних технологіях. Водночас означені процеси нерідко супроводжуються загостренням міжнаціональних протиріч, конфліктами культур, нетерпимістю до представників іншої нації.

Усвідомлення важливості вивчення іноземної мови знаходить вираження в освітній політиці. Пріоритетною при виборі цієї мови у навчальних закладах залишається англійська мова. У наш час є всі підстави говорити про актуалізацію шляхів удосконалення вивчення іноземних мов, у першу чергу англійської.

У підрозділі 3.2. «Якість мовної підготовки як чинник розвитку освіти» зазначене у назві підрозділу питання розкрито в контексті української національно-мовної політики, спрямованої на утвердження національної ідеї та патріотизму для досягнення кінцевої мети – формування в Україні громадянського суспільства.

Якість мовної підготовки є вагомим чинником розвитку освіти загалом. На шляху реалізації завдання поширення сфери вживання української мови в освітній галузі виникає низка нагальних проблем, пов'язаних з якістю мовної підготовки як чинника розвитку освіти». Першочергово, фахівці звертають увагу на необхідність створення україномовного навчально-методичного забезпечення освітнього процесу. За умов переходу до інформаційного та глобального суспільства актуалізується питання використання в освіті інформаційно-комунікаційних технологій на українськомовній основі.

Залучення студентів педагогічних навчальних закладів і до згаданих технологій, і до самостійного поглибленого вивчення української мови (якщо відповідні ресурси й програмне забезпечення будуть україномовними) сприятимуть популяризації української мови серед майбутніх учнів цих педагогів.

Особливої уваги у контексті становлення нової філософської парадигми мовної стратегії розвитку сучасної освіти заслуговує проблема української мови для діаспори, адже мова є одним з найважливіших чинників національно-культурної єдності українців незалежно від місця їх проживання. Особливу актуальність проблема збереження рідної мови набуває для нових поколінь української діаспори.

Актуальність проблеми рідної мови у середовищі української діаспори потребує з боку української держави спеціальних заходів, спрямованих на підтримку національної ідентичності та самосвідомості українців закордоння. Нехтування мовною проблематикою суттєво впливає на саме існування української діаспори.

Нова філософська парадигма мовної стратегії розвитку сучасної освіти має враховувати та сприяти ефективному використанню виховного потенціалу державної мови, її ролі в формуванні патріотизму та державницької свідомості особистості. В основі виховного потенціалу мови лежить той факт, що завдяки їй створюється певна мовна картина світу, що в свою чергу стає тією основою, на якій виникає спільна національна свідомість.

Четвертий розділ – «Модернізація мовної підготовки майбутніх педагогів» – присвячений дослідженню історії та сучасного стану мовної підготовки майбутніх педагогів, а також побудові моделі модернізації мовної підготовки майбутніх педагогів в умовах нової освітньої парадигми.

У підрозділі 4.1. «Витоки та сучасний стан мовної підготовки майбутніх педагогів» досліджується історія мовної підготовки у контексті мовної політики Російської імперії та СРСР. Заборони української мови у цих імперіях мали на меті в кращому випадку усунення конкурента, у гіршому – його ослаблення та зниження рівня конкурентоспроможності в українському мовному середовищі. При цьому необхідно підкреслити, що конкуренція між двома мовами – українською і російською – нав'язувалась урядовою мовною політикою винятково в українському етнічному середовищі. Серед етнічних росіян в Україні як за часів перебування її в складі Російської імперії, так і пізніше в СРСР про таку конкуренцію не могло бути й мови. У результаті радянської політики тисячі українців на рідній землі зазнали мовної асиміляції, проявом якої стало явище двомовності (білінгвізму). Білінгвізм як природне явище є переважно характерною ознакою етнічних меншин. Оцінюючи ступінь поширення двомовності в середовищі етнічних українців за радянських часів, варто констатувати, що вони опинилися в становищі етнічної меншини. Природним таке явище визнати неможливо, бо не може корінний народ бути етнічною меншиною на своїй історичній Батьківщині, до того ж не будучи меншим за чисельністю.

Вирішення проблеми поширення української мови в освітній галузі

безпосередньо пов'язане з удосконаленням державної мовної політики та застосуванням української мови у сфері державного управління. Досвід українізації освітньої галузі в роки незалежності свідчить про низьку ефективність суто адміністративних заходів. Це вимагає пошуку нових форм і методів навчання, які б сприяли поширенню сфери вживання української мови. Особливу роль у цій справі може зіграти не лише шкільна і позашкільна, а й вища освіта.

Програма підготовки майбутніх педагогів вищої школи має бути спрямована на формування в них високого рівня мовної культури. Такий показник є важливим, адже викладач має бути, по-перше, взірцем для студентів, по-друге, від рівня його культури, і зокрема мовної культури, буде залежати його авторитетність серед студентів. Крім того, мовна культура педагога є своєріднім індикатором якості отриманої ним освіти, що свідчіть про якість освіти вищого навчального закладу, у якому викладач отримав диплом.

Підрозділ 4.2. «Принципи модернізації мовної підготовки майбутніх педагогів в умовах нової освітньої парадигми» присвячений обґрунтуванню моделі ідеалу вчителя-ритора та його формуванню у свідомості студентів у вищих навчальних закладах. Актуальність даної моделі пояснюється багатьма причинами як суспільного та державного характеру, так і вузькопрофесійного. Не останню роль у цьому процесі відіграє освітня парадигма – методологічний конструкт, який інтегрує засадничі наукові теорії, що пояснюють устрій світу, способи пошуку нових знань про нього і пріоритетні ціннісні орієнтації наукового співтовариства. Так, парадигма, що склалася в педагогіці індустріального суспільства, орієнтована на цінність знання («знання-сила»), і тому в ній в якості основних теоретичних установок виступають принципи класичної дидактики, а методологія відповідає логіці наукової раціональності. Даний підхід призвів до технологізації дослідницької діяльності і, як наслідок, самого освітнього процесу, який вибудовувався як поетапний, педагогічно керований рух учня від незнання до знання, де особистості відводилася роль об'єкта.

Сьогодні ж потрібен педагог (випускник педагогічних ВНЗ), який не лише здобуває знання, а й реалізує себе завдяки ним: розвиває свій творчий потенціал, має навички здійснювати особистісно значущу комунікацію з оточенням, виступає представником певної мовної культури, проявляє охоронне ставлення до природи тощо. У наш час підвищується цінність особистості, її людських якостей, змінюється ставлення до освіти: вона гуманізується, а її зміст наповнюється культурними цінностями і смислами, технології стають більш м'якими. Наслідком зазначених змін є розвиток гуманітарної методології як основи зміни освітньої парадигми.

ВИСНОВКИ

Відповідно до завдань дослідження можна зробити такі загальні висновки:

1. У результаті обґрунтування методологічних підходів до дослідження мови та мовної картини світу в сучасному філософсько-освітньому дискурсі

з'ясовано, що цим питанням приділяли увагу багато дослідників – мовознавців, культурологів, політологів, соціологів, істориків, філософів. Проте можна виділити два головних підходи до вивчення мовної проблематики: філософський та культурологічний.

Філософське дослідження мови сягає ще часів античності. Протягом століть мова розглядалася філософами як необхідна приналежність та умова думки, проте мислителі не виділяли специфічної ролі мови у пізнанні світу. Серед розрізнених постулатів донині немає цілісного аналізу місця мови у картині світу. Найчастіше мова трактується як «прозоре» явище, здатне автоматично відображати світ або завуальовувати його. Від ідеї «досконалої мови» як «помічника» в пізнанні реальності Р. Декарта та Г. Лейбніца, через філософію І. Канта з його «критикою мови», Г. Гегеля з ідеєю мови як безпосереднього вияву об'єктивної ідеї на стадії суб'єктивного духу, через поняття мовної картини світу В. фон Гумбольдта до «мовних ігор» Л. Вітгенштайна, ідей М. Фуко, який обстоював взаємозв'язок мови і влади, та поглядів Ж. Дерріди з його деконструкцією мови проглядається дещо спільне, а саме – укорінення мови у людському бутті, культурі й суспільстві.

Мова як феномен культури є репрезентантом національної ментальності, що відображається в лексиці та фразеології, етичних концептах і мовному етикеті, у характері дискурсу та мовній культурі мовця. Мова є не лише «дзеркалом», а й «джерелом» формування ментальності народу, адже за посередництвом культури мови зберігаються національні традиції і звичаї. Є підстави стверджувати, що мовна картина світу відображає загальне (національне) уявлення про всесвіт, ієрархію цінностей, ідеали суспільства.

2. Розглянувши роль мови у системі освіти, культури, національної свідомості та національної безпеки, доведено, що кожна нація має власну мову, навіть та, яка не виборола державності. Теоретичний та інтуїтивний способи ілюзорного осягнення світу набувають у мові найвищого творчого розквіту. Сутнісні основи культури, що ґрунтуються на мовних засадах, завжди є спробою повернення мови до її аполінійсько-діонісійських правитоків. Народжене мовою живе людське слово реалізує себе шляхом суперечливого процесу руйнування та збагачення раніше створеної людською культурою теоретичної мови, в основі якої лежить віра в остаточно пізнану сутність найменованих речей, віра в граматику, що є наслідком втрати первісної метафоричності мовної свідомості, її ілюзорності.

Національна свідомість безпосередньо пов'язана з мовою. У свою чергу мова є духовною діяльністю народу, його ціннісним генотипом. Така позиція ґрунтується на тому, що за своєю суттю мова – це витвір народу, самобутня свідомість нації, її неповторне світобачення та світоглядна логіка. Це означає, що мова є репрезентантом самосвідомості, світогляду, втіленням духу народу. У мові органічно поєднуються злети духу людини і нації, прагнення до універсальної упорядкованості: створення єдиної мовної картини світу, у якій явлена сукупність духовно-історичного розвитку людства в його цілісності і водночас у його національній окремішності.

Національна безпека багато в чому залежить від мовної ситуації в країні.

Державна мова є соціально-психологічним фактором, що сприяє духовному і соціально-політичному єднанню людей. Незнання громадянами цієї мови, якщо такі випадки поширені, є дестабілізуючим фактором. І навпаки, використання державної мови як символічної системи робить мовців учасниками певної «угоди» у межах держави. Таким чином досягається єдність народів у країні, формується комплекс соціальних почуттів – «патріотизм», «солідарність» тощо. Зазначене має державну вагу і тісно пов'язане з поняттями громадянської ідентичності, культурної цілісності, національної єдності, соціальної стабільності та інтелектуальної розвиненості країни.

3. Дослідивши концепт «мовна стратегія» як відповідь на виклики глобалізованого світу, можна стверджувати, що цей концепт не лише позначає систему методів, засобів, підходів і технологій навчального та позанавчального характеру, які спрямовані на оволодіння рідною та іноземними мовами, а й право всіх громадян вивчати та використовувати державну мову й мови меншин. Державна мова відображає особливості політичної культури суспільства, яка змінюється від покоління до покоління і трансформується через систему ідеологічних уявлень, норм, цінностей, сформованих у контексті політичного досвіду, потужно впливає на перебіг соціально-політичних процесів і має значний регулятивний потенціал. Саме тому підтримка державної мови є конституційним обов'язком кожного громадянина.

Однією з головних суперечностей глобалізованого світу, що впливають на мовні стратегії впровадження державної мови у систему освіти України, є суперечність між прагненням до все більшого зближення між народами та їх бажанням зберегти етнокультурну самобутність. Потрапляючи в інше культурно-мовленнєве середовище, мовець фактично потрапляє до іншого світу соціокультурних цінностей і законів спілкування, що породжує нову суперечність – між прагненням мовця володіти кількома мовами для міжкультурного спілкування й необхідністю досконалого володіння рідною та державною мовами у багатонаціональній державі.

4. Окреслення суперечностей мовних стратегій освіти дорослих дає підстави стверджувати, що найвищим рівнем відображення навколишнього світу вербальними засобами є мовна картина світу дорослих людей, адже вона відрізняється значною кількістю номінативних одиниць, змістом їх значень, іншими мовними засобами. На впровадження ідей освіти дорослих в Україні (зокрема, на реалізацію мовних стратегій з урахуванням специфіки цієї вікової категорії) спрямована діяльність Всеукраїнського координаційного бюро Міжнародної громадсько-державної програми «Освіта дорослих України», що було створене за сприяння Інституту освіти ЮНЕСКО.

Відповідно до стратегічної мети ООН і ЮНЕСКО, цілями української освіти дорослих є: формування у людині здатності жити у дедалі складніших умовах сучасної цивілізації; опанування мовою та культурою суспільства, представником якого є особистість.

Серед умінь дорослої людини з якісною мовною підготовкою (передусім майбутнього педагога) найважливішими є такі: висловлення думок шляхом використання багатства української мови, акцентування уваги на змісті

промови, її меті, інтонації, емоційному забарвленні, модальності; сприймання думок співрозмовників на основі спостереження та аналізу граматичного малюнка мовлення; формулювання власних висновків, що мають ґрунтуватися на співвідношенні мовної підготовки своєї та візаві.

5. Дослідивши становлення нової парадигми мовної стратегії вітчизняної освіти, показано, що воно відбувається під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників. Зовнішні чинники – це, насамперед, зміни у розвитку національних мов, їх місця та ролі в геополітичних процесах, що відбуваються під впливом глобалізації та інформатизації. Безпосереднім наслідком цих процесів стає суттєва зміна в мовній ситуації не лише в глобальному масштабі, а й на рівні окремих національних держав. Зовнішні чинники становлення нової парадигми в умовах сучасного українського суспільства доповнюються внутрішніми викликами, що постали перед українською державою та нацією наприкінці XX – початку XXI століть: побудова державності, захист суверенітету, збереження єдності країни.

Особливої уваги у контексті становлення нової парадигми мовної стратегії розвитку вітчизняної освіти в українському соціумі заслуговує потреба «ведення діалогу зі світом» і похідне від неї завдання вивчення іноземної, насамперед, англійської мови. Адже в сучасному глобалізованому та інформатизованому світі збільшилися масштаби міжкультурної комунікації, з'явилися її нові форми, засновані на новітніх інформаційних технологіях. Водночас означені процеси нерідко супроводжуються загостренням міжнаціональних протиріч, конфліктом культур, нетерпимістю до представників іншої нації. Тому ефективна реалізація завдань щодо навчання іноземних мов передбачає дотримання науково обґрунтованих принципів, методик, підходів, що відповідають ціннісним основам нової парадигми.

6. Проаналізувавши соціокультурні, економічні і політичні обставини, які визначають якість мовної підготовки, можна зробити висновок, що на шляху реалізації завдання розширення сфери вживання української мови в освітній галузі виникає низка нагальних проблем. Насамперед, це підготовка на цій мові навчальне-методичного забезпечення освітнього процесу, розробка україномовної термінології, застосування української мови у сфері державного управління, підтримка престижу української мови.

Зміна ціннісних орієнтацій українського суспільства, криза української економіки, політична нестабільність тощо вкрай негативно позначаються на системі освіти загалом, і якості мовної підготовки, зокрема. Економічна криза є порушенням рівноваги у системі національної української держави, вона ускладнена тим, що відбувається розрив нормальних зв'язків у виробництві й ринкових відносинах, що, у свою чергу, призводить до зубожіння населення, зменшення його купівельної спроможності, переорієнтації потреб населення з освіти і культури на матеріальне виживання. За таких умов увага до питань мовної підготовки суттєво зменшується через бідність і відсутність соціальної захищеності громадян.

Існує нагальна потреба в активізації зусиль держави щодо забезпечення інтересів громадян України у галузі мовної освіти. Варто також відзначити

методичний аспект проблематики вивчення української мови. Виникає необхідність формування та впровадження нової парадигми мовної стратегії розвитку вітчизняної освіти як відповіді на зовнішні (глобалізація та інформаційна революція) і внутрішні (становлення держави, упровадження ринкових та демократичних відносин, відродження культури тощо) виклики.

7. Дослідивши витоки та сучасний стан мовної підготовки майбутніх педагогів, з'ясовано, що серед шляхів удосконалення мовлення педагога основними є: самовиховання й самомотивація, розвиток культури мовлення та бажання досконало оволодіти літературною мовою, забезпечення сприятливих умов спілкування й розвиток комунікативних здібностей, становлення соціальних установок у процесі комунікативної взаємодії та шліфування індивідуального стилю спілкування.

Вищезазначене має спиратися на високу культуру, технологію й техніку мовлення, яких досягають за допомогою мовного самовдосконалення. Хоч би яким досконалим був зміст навчального матеріалу й багатим світ почуттів учителя – втілення цих думок та емоцій буде неминуче викривленим, якщо педагог не володіє технологією й технікою мовлення. Тому самостійні заняття педагога з мовлення мають бути присвячені розвиткові, адаптації й удосконаленню мовно-голосового апарата майбутнього вчителя відповідно до вимог професійної діяльності.

8. При аналізі принципів модернізації мовної підготовки майбутніх педагогів у межах нової освітньої парадигми увага акцентується на тому, що програма підготовки майбутніх педагогів вищої школи має бути націленою на формування в них високого рівня мовної культури. Такий показник є надзвичайно важливим, адже викладач має бути, по-перше, взірцем для студентів. По-друге, від рівня його культури, зокрема мовної культури, буде залежати рівень його авторитетності у студентів. Крім того, мовна культура педагога є своєріднім індикатором якості отриманої ним освіти, що свідчить і про якість освіти вищого навчального закладу, у якому викладач отримав диплом.

Потреба у формуванні ідеалу вчителів-риторів та їх підготовці у вищих навчальних закладах пояснюється багатьма причинами як суспільного й державного, так і вузькопрофесійного характеру. Не останню роль у цьому процесі відіграє освітня парадигма – методологічний конструкт, який інтегрує засадничі наукові теорії, що пояснюють устрій світу, способи пошуку нових знань про нього і пріоритетні ціннісні орієнтації наукового співтовариства.

Парадигма, що сформувалася в педагогіці індустріального суспільства, орієнтована на цінності знання («знання-сила»). В цій парадигмі в якості головних теоретичних установок виступають принципи класичної дидактики, а методологія відповідає логіці наукової раціональності. Такий підхід призвів до технологізації дослідницької діяльності і, як наслідок, самого освітнього процесу, який вибудовувався як поетапний, педагогічно керований рух учня від незнання до знання, де особистості відводилася роль об'єкта.

Сьогодні ж потрібен випускник, який не лише здобуває знання, а й реалізує себе завдяки ним: розвиває свій творчий потенціал, має здатність

здійснювати особистісно значущу комунікацію з оточенням, культурою, виявляє охоронне ставлення до природи тощо. У наш час підвищується цінність особистості, її людських якостей, і у зв'язку з цим змінюється ставлення до освіти. Вона гуманізується, а її зміст наповнюється культурними цінностями й смислами, технології стають більш м'якими. Наслідком цього є розвиток гуманітарної методології як головної основи зміни парадигми педагогічної науки. Складовими цієї парадигми є: нові цінності освіти, теоретичні установки гуманістичної педагогіки, особистісно орієнтовані методи навчання та виховання. Не останню роль відведено мові, яка формує світогляд людини.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Публікації у наукових фахових виданнях України:

1. Дребніцька К. М. Українська мова в стратегії реалізації мовних практик сучасної освіти / К. М. Дребніцька // Гілея : [наук. вісн.] : зб. наук. пр. / голов. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ВІР УАН, 2013. – Вип. 73 (№ 6). – С. 301 – 303.

2. Дребніцька К. М. Місце та роль російської мови у вітчизняному освітньо-комунікаційному просторі / К. М. Дребніцька // Нова парадигма : Журнал наукових праць / [голов. ред. В. П. Бех]. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – Вип. 116. – С. 57 – 66.

3. Дребніцька К. М. Аналітика сучасних мовних стратегій освіти України / К. М. Дребніцька // Вісник Інституту розвитку дитини. Серія : Філософія, педагогіка, психологія : [зб. наук. пр.]. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2013. – Вип. 28. – С. 26 – 31.

4. Дребніцька К. М. Поняття «світової мови»: стан, проблеми та суперечності освоєння в українському освітньому просторі / К.М.Дребніцька // Вісник Інституту розвитку дитини. Серія : Філософія, педагогіка, психологія : [зб. наук. пр.]. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2013. – Вип. 30. – С. 10 – 14.

Публікації в іноземних наукових виданнях:

5. Дребницькая К. Аналитика современных языковых стратегий образования Украины / К. Дребницькая //Azarbaycan Respublikasi Ganclar va Idman Nazirliyi //Azarbaycan Ganc Alim // Aspirant va Magistrlar Camiyyati. Proceedings of young scientists. Труды молодых ученых. – Baki, 2013. – № 8. – С. 371 – 376.

АНОТАЦІЇ

Дребніцька К. М. Філософія мовної стратегії вітчизняної освіти. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.10 – філософія освіти. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2015.

Здійснено філософський аналіз мовної стратегії вітчизняної освіти, «мовної стратегії» як системи засобів, методів, технологій, форм освіти та

підходів до навчального процесу, які забезпечують вільне володіння рідною та кількома іноземними мовами. Концепт мовної стратегії розгортається як відповідь на суперечність між прагненням до все більшого зближення між народами, з одного боку, та їх бажанням зберегти свою етнокультурну самобутність, з іншого.

Достовірно обґрунтовано принципи модернізації мовної підготовки майбутніх педагогів в умовах нової освітньої парадигми. Упровадження в педагогічну практику нової освітньої парадигми відбувається на основі нових цінностей освіти, теоретичних установок гуманістичної педагогіки, особистісно орієнтованих методик навчання та виховання. Ключову роль у цьому процесі відведено саме мові, яка є чинником формування ідентичності людини.

Ключові слова: філософія мови, мовні стратегії, мовні засоби, мовна картина світу, соціокультурна дійсність, інформаційно-комунікативний простір суспільства, нова парадигма освіти, мовна підготовка майбутніх педагогів.

Дребницкая К. Н. Философия речевой стратегии отечественного образования. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.10 – философия образования. Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2015.

Осуществлен философский анализ языковой стратегии отечественного образования. «Языковые стратегии» представляют собой систему средств, методов, технологий, форм образования и подходов к учебному процессу, призванных обеспечить свободное владение родным и несколькими иностранными языками. Концепт речевых стратегий разворачивается как ответ на противоречие между стремлением к сближению между народами, с одной стороны, и их желанием сохранить этнокультурную самобытность, с другой.

Системно проанализирована роль языка в системе культуры, национального сознания и национальной безопасности. Автором изучена языковая картина мира, место и роль в ней языка как инструмента развития образования, возрождение культуры и формирования национального сознания личности. Доказано, что национальное сознание непосредственно связано с языком. Язык является духовной деятельностью народа, его ценностным генотипом. Национальная безопасность во многом зависит от языковой ситуации в государстве, а потому единство Украины должно базироваться на гражданской идентичности и культурной целостности, в основе которых лежит украинский язык.

Комплексно исследовано становление новой парадигмы языковой стратегии развития отечественного образования. Автором предложена эта парадигма стратегии развития как парадигма «ведения диалога с миром», основной целью которого является познание культуры других народов, доведение до мировой общественности информации об украинской культуре. В исследовании отмечалось, что указанные процессы нередко сопровождаются обострением межнациональных противоречий, конфликтом культур, нетерпимостью к представителям другой нации.

Достоверно обоснованы принципы модернизации языковой подготовки будущих педагогов в условиях новой образовательной парадигмы. Внедрение в педагогическую практику этой парадигмы происходит на основе новых ценностей образования, теоретических установок гуманистической педагогики, личностно ориентированных методов обучения и воспитания. Ключевую роль в данном процессе имеет именно язык, который является фактором формирования идентичности человека.

Ключевые слова: философия языка, языковые стратегии, языковые средства, языковая картина мира, социокультурная действительность, информационно-коммуникативное пространство общества, новая парадигма образования, языковая подготовка будущих педагогов.

Drebnitska K. Philosophy of language strategy of national education. – Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of philosophy, specialty 09.00.10 – Philosophy of Education. National M. Drahomanov Pedagogical University. – Kyiv, 2015.

The philosophical analysis of the language of national education strategy is carried out in the thesis. «Language strategy» is perceived as a system of tools, techniques, technologies, approaches and forms of education in the learning process, that provides fluency and native or near-native competence of mother tongue and several foreign languages. The concept of language strategy is deployed in response to the conflict between the desire for increasing rapprochement between people, on the one hand, and their urge to preserve their ethnic and cultural identity, on the other.

Modernization principles of future teachers language training are outlined in the new educational paradigm. Introduction of the new educational paradigm to the teaching practice is based on new educational values, theoretical humanistic pedagogy, learner-centered teaching methods and education. A key role in this process is played by the language itself that is a factor of human identity formation.

Keywords: philosophy of language, language strategy, language means, linguistic picture of the world, socio-cultural reality, information and communicative space of society, a new paradigm of education, language training of future teachers.

Підписано до друку 25.02.2015 р. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Наклад 100 прим. Зам. № 031
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.

НБ НПУ
імені М.П. Драгоманова

100300520